

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

Кафедра теоретичної і практичної філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Комаха Л.Г.

_____ 2017_ року
« ___ » _____

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
спеціалізація
вид дисципліни

**0203 Гуманітарні науки
6.020301 Філософія
Бакалавр
Філософія
теоретична та практична філософія
Дисципліна вибору ВНЗ (факультету)**

Форма навчання	денна
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: Приходько В.В., к.ф.н., доцент кафедри теоретичної і практичної філософії

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2017

Розробники: *Приходько Володимир Володимирович, к.ф.н., доцент кафедри теоретичної і практичної філософії*

Затверджено
« _____ » _____ 2017__
р.

Зав. кафедри теоретичної і практичної
філософії
_____ (Шашкова Л.О.)

Протокол № _____ від « _____ » _____
2017_ р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від « _____ » _____ 2017_ року № _____
Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І.І.)

« _____ » _____ 2017_ року

ВСТУП

Мета дисципліни – розкрити специфіку філософського і наукового пізнання культурних феноменів на підставі новітніх методологічних підходів і концепцій у структуралізмі, феноменології та у психоаналізі.

Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** загальні уявлення про теоретичну і практичну філософію; про специфіку філософських проблем у їхньому стосунку до науки, релігії, мистецтва як форм духовного життя людства; про засади критичного осмислення філософських концепцій та про основні варіанти розв'язання філософських проблем; про сутність й типи наукової раціональності; про загальну структуру світогляду та теоретичної і практичної діяльності людини з метою подальшого засвоєння критеріїв для експертних оцінок та способів їх фахового використання у різних сферах соціальної практики.
2. **Вміти** здійснювати аналітичну роботу; збирати та інтерпретувати наукову інформацію, обробляючи основну літературу з практичної та теоретичної філософії, ставити загальні цілі і основні завдання філософських досліджень; оперувати основними складовими теоретичної і практичної філософії у повсякденному житті і загальній соціальній практиці; полемізувати стосовно ключових філософських проблем, обираючи обґрунтоване рішення; визначати загальні риси онтологічних, гносеологічних, антропологічних, соціальних, культурних, правових, політичних, мовних та історичних явищ; давати загальну оцінку стану і тенденціям розвитку культури, орієнтуватися в її основних практиках;
3. **Володіти елементарними навичками** розв'язувати задачі та практичні проблеми у процесі навчання; опрацьовувати літературу з теоретичної та практичної філософії; обґрунтовувати цілі та напрямки досліджень з філософії, зокрема аналізувати філософські проблеми соціальної практики, прогнозувати відповідні тенденції та наслідки її розвитку, розробляти моделі її можливого вдосконалення; здійснювати різні види дослідницької роботи (анотації, реферати, бібліографії) щодо тематики теоретичної та практичної філософії; належним чином представляти результати проведених досліджень; здійснювати комунікацію в професійному середовищі.

Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «*Філософія культури*» належить до переліку дисциплін вибору ВНЗ (факультету) та викладається у 7 семестрі бакалаврату. Провідною ідеєю курсу є критичний перегляд класичної форми культурфілософського дискурсу, ключовим кодом якого виступає опозиція «культура-природа». Через це ставиться також питання про можливість відмови від неї і разом від самого поняття культури. Запропонована критичність уможливорює введення нових кодів і тем, які б зважали на теоретичні проблеми, викликані класичним культурфілософським дискурсом. Серед таких проблем провідний статус має передусім фундаментальна і неусувна плюральність культурних форм, яка суперечить метафізичній і європоцентричній ідеї єдиної сутності культури, що спирається на вже зазначений класичний культурфілософський код. Тому в запропонованому курсі «Філософія культури» подаються можливі напрямки утвердження нового універсального знання про людський спосіб організації існування на основі синтезу ідей структуралізму, феноменології і психоаналізу. Отже, критичний перегляд класичного культурфілософського дискурсу відбувається через висунування на передній план теми унікальної людської тілесності, яка слугує інфраструктурою появи такої організації життєвих процесів, яку ми у звичайному слововжитку називаємо культурою.

Завдання (навчальні цілі) – спираючись на концепції представників філософської і наукової думки, поглибити знання студентів про науковий і філософський процес пізнання культурних феноменів, а також розширити спектр їхніх пізнавальних можливостей для філософського і наукового аналізу дійсності.

Структура курсу: у курсі передбачено 2 змістові частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів. Завершується дисципліна **екзаменом**.

Перша частина курсу присвячена критиці наукового і класичного метафізичного європейського культурфілософського дискурсу, а також оголошенню нових онтологічних і методологічних засад; розкриттю провідних концептів для побудови оновленої філософії культури, які враховували би ключові моменти проведеної критичної рефлексії.

Друга частина курсу демонструє на різноманітних прикладах аналіз культурних феноменів через показ їхнього місця у тілесній конституції людини, яка є результатом первинного тілесного досвіду; структуру цієї тілесної конституції у відповідності до досвідних можливостей, що відповідають людській фундаментальній ситуації, окресленій екзистенційною фактичністю.

Результати навчання:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	предмет, методи, теоретичні основи культурфілософського дослідження	Лекція, семінари, самостійна робота	Колоквіум, екзаменаційна робота	3
1.2	основну проблематику культурфілософського дискурсу та критично її осмислювати	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, колоквіум, екзаменаційна робота	3
1.3	принципи культурфілософського пізнання	Лекція, семінар, самостійна робота	Колоквіум, екзаменаційна робота	3
1.4	фундаментальні засади культурного існування та умови його появи, тілесну конституцію, позначену екзистенційною фактичністю	Лекція, самостійна робота	Колоквіум, есе, екзаменаційна робота	4
1.5	новітні культурфілософські концепти	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, есе, екзаменаційна робота	3
1.6	особливості тілесного досвіду людини	Лекція, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, есе, колоквіум, екзаменаційна робота	4
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури із філософії культури	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, есе, колоквіум, екзаменаційна робота	5
2.2	пояснювати культурні феномени та умови їхньої появи	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, есе, колоквіум, екзаменаційна робота	5
2.3	пояснювати варіативність сучасних форм культурного існування	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, есе, колоквіум, екзаменаційна робота	5

2.4	здійснювати дослідження культурних явищ, спираючись на новітні методологічні підходи та концепти, уникаючи старих культурфілософських форм дискурсу	Семінар, Самостійна робота	Есе, колоквіум, екзаменаційна робота	5
2.5	здійснювати показ культурних феноменів на основі тілесної конституції	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, есе, колоквіум	5
2.6	демонструвати знання структури тілесної конституції	Самостійна робота	Есе	5
комунікація:				
3.1	демонструвати здатність до вільної комунікації мовою навчання	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, колоквіум, есе	6
3.2	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої культурфілософської літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, колоквіум	6
3.3	презентувати результати проведених культурфілософських досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів	Семінари	Дискусії	6
3.4	приймати участь у фахових дискусіях в процесі аудиторної роботи	Семінари, колоквіум	Дискусії	6
3.5	вести дискусію щодо питань культури на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом філософії культури	Семінари, колоквіум	Дискусії	6
автономність та відповідальність:				
4.1	виконувати комплексні завдання та професійні обов'язки дослідника в галузі практичної та теоретичної філософії	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, колоквіум, текст есе	10
4.2	брати участь у роботі фахових аналітичних груп, вирішуючи типові і нестандартні задачі із всією повнотою відповідальності	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, колоквіум, текст есе	10

Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін)

	Результати навчання дисципліни					
Програмні результати навчання						

Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема оцінювання теоретичної підготовки – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 20% від загальної оцінки та оцінювання практичної підготовки – результати навчання (вміння 2.1-2.6); (комунікація 3.1-3.5); (автономність та відповідальність 4.1-4.2), що складає 80% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

2 бали – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

1 бал – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу. Проте має у відповіді суттєві неточності; не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

2. Колоквіум:

5 балів - студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

3 бали - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

2-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

3. Самостійна робота (есе):

23-21 балів студент демонструє самостійність роботи з різним ступенем оригінальності викладу власної думки, формальні вимоги виконані у повному обсязі (наявні посилання, цитування, вірне оформлення літературних джерел), присутній особливий стиль письма, що демонструє володіння літературною і науковою мовою, наявна логічність і зв'язність сюжетної лінії

20-18 балів студент демонструє достатній рівень виконання роботи з різним ступенем успішності (загальні вимоги виконані, проте бракує оригінальності), робота має компіляційний характер, наявні логічно і сюжетно неузгоджені елементи, посереднє володіння літературною і науковою мовою

17-0 балів студент не виконав головної мети творчої роботи, яка полягає у демонстрації здатностей володіння і підтримування наукового письмового дискурсу, очевидним є брак самостійності, можливий плагіат

4. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст

поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

Оцінювання за формами контролю:

b – це кількість балів за виконаний вид роботи; **n** – це кількість разів для виконання (значення **b** та **n** залежать від конкретного розподілу годин кредитів на даний курс); Σ - це сума балів за вид роботи.

Види робіт		Семестрова кількість балів					
		Min b – 36 (балів)			Max b – 60 (балів)		
		b	×n	Σ	b	×n	Σ
Семинар	Усна відповідь ¹	1	16	16	2	16	32
Колоквіум		3	1	3	5	1	5
Самостійна індивідуальна робота ²	Філософське есе (одне з переліку тем): 1)Сутність полеміки між Просвітництвом і романтизмом щодо визначення культури. 2)Порівняльний аналіз культурфілософських ідей неокантіанства і філософії життя. 3)Аналіз кризи європейської культури у феноменологічній філософії. 4)Екзистенційні умови культурного досвіду. 5)Тактильний досвід і культура. 6)Візуальний досвід і культура. 7)Аудіальний досвід і культура. 8)Особливості сучасного культурного досвіду. 9)Природа і культура. 10) Культура і комунікація. (термін виконання: до початку грудня)	17	1	17	23	1	23
		-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-
Екзамен		24	1	24	40	1	40

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Частина 1.</i>				
1	Тема 1. Вступ. Засади культурфілософського досвіду.	6		6
2	Тема 2. Природа в культурфілософському досвіді	8		4
3	Тема 3. Історія культурфілософських ідей		14	10
<i>Частина 2.</i>				
4	Тема 4. Архаїчний досвід тіла. Онтологічний мимезис	14		8
5	Тема 5. Знакове тіло культури. Політичний мимезис	6		8
6	Тема 6. Культурфілософський досвід		20	10
7	Індивідуальна самостійна робота:			30
	Колоквіум		2	
	ВСЬОГО	34	14	46

Загальний обсяг - **144 год.**, в тому числі:
 Лекцій - **34 год.**
 Семінари - **34 год.**
 Самостійна робота - **76 год.**

Питання до екзамену з курсу «філософія культури»:

1. Образ в культурі. Феноменологічна психологія уяви. (Ж.-П.Сартр)
2. Значення досвіду простору і часу для культурного існування.
3. Культура та цивілізація: співвідношення понять та феноменів.
4. Значення жаху (страху) для культури.
5. Наративність культури. Значення наративу.
6. Символічний характер дії у культурі. Дія і ритуал.
7. Тіло як онтологічна умова культури.
8. Міф і ритуал як компоненти культурного існування.
9. Криза культури як забуття життєсвіту (Е.Гусерль).
10. Цивілізація як контроль над чуттєво-емоційною сферою. (Н.Еліас).
11. Г.Зимель про поняття центральної ідеї культурної епохи
12. Концепція Чужого у філософії Б.Вальденфельса.
13. Проблема етноцентризму. Універсальність vs плюральність культури.
14. Культурне значення "Едипова комплексу". (З.Фройд).
15. Стихії і культура. Психоданаліз стихій Г.Башляра.
16. Інстанції психічного: реальне, уявне і символічне. (Ж.Лакан).
17. О.Шпенглер та Й.Гейзінга: дві концепції кризи культури.
18. Культурне значення "стадії дзеркала" для розвитку психічного. (Ж.Лакан).
19. Символізм культури. Функції символу. (Е.Касирер).
20. Тіло як об'єкт культурного контролю.
21. Відмінність знаку від символу (за А.Шюцем).
22. Межевість живого і культура. (Г.Плеснер).
23. Мова і культура. Означник і означуване.
24. Три аспекти мимезиса: наслідування, зображення, вираз.
25. Параноїчний і шизофренічний полюси культурного існування (за Ж.Дельозом і Ф.Гатарі).
26. Тіло як складка. Склад(е)ність світу і культура.
27. Культурний код, дискурс, текст.
28. Предмет і теоретичні межі філософії культури.
29. Зоровий досвід і основні його культурні прояви.
30. Природа і культура. Поняття фюзису.
31. Слуховий досвід і основні його культурні прояви.
32. Значення синестезії для культурного існування. Поняття тілесної схеми.
33. Культура як знакова система.
34. Критика метафізичного розуміння культури.
35. Традиція і культура. Поняття передрозуміння.
36. Розмежування філософії культури і культурології.
37. Криза культури як забування буття (М.Гайдегер).
38. Просвітницька парадигма культури.(Ж.Ж.Русо).
39. Метафорична природа тіла. Тіло як медіум буття.
40. Філософія культури в романтизмі. (Й.Гердер).
41. Наративні засади культури. Парадигма і синтагма.
42. Неоромантичне трактування культури у "філософії життя".
43. Інтерсуб'єктивні засади культури. Досвід Іншого.
44. Ф.Ніцше про аполонівське та діонісійське начало в європейській культурі.
45. Знак, символ, образ.
46. В.Дильтай про взаємну обумовленість культури, історії та життя.
47. Культура і голос. Концепція поліфонії М.Бахтіна.
48. Насилля як ґрунт культури (Р.Жерар).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Література до першої частини:

1. Анкермит Ф.Р. Возвышенный исторический опыт./ Пер. с англ. – М.: Издательство "Европа", 2007.
2. Арон Р. Избранное: Введение в философию истории. – М., СПб., 2000.
3. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций. – М., 1994.
4. Виндельбанд В. Избранное: Дух и история. – М.1994.
5. Виндельбанд В. Философия культуры // Культурология. XX век . Антология. – М., 1995.
6. Виндельбанд В. Философия в немецкой духовной жизни XIX ст. – М.,1993.
7. Габитова Г.М. Философия немецкого романтизма. – М., 1978.
8. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. –М., 1977.
9. Дильтей В. Введение в науки о духе. Опыт полагания основ для изучения общества и истории. /Пер Малахова В.С.// Дильтей В. Собр.соч.в 6 тт. –Т.1. – М., 2000. С.272-728.
10. Дильтей В. Построение исторического мира в науках о духе.// Дильтей В.Собр.соч.в 6 тт. –Т.3. – М., 2000. – М., 2004. – 419 с.
11. Зиммель Г. Конфликт современной культуры // Зиммель Г. Избранное. – Т.1 Философия культуры. – М., 1996.
12. Зиммель Г. Философия культуры // Зиммель Г.Избранное. Т.1, -М, 1996.
13. Иванов Вяч. Дионис и прадионисийство. – СПб, 1994.
14. Гуссерль Э. Кризис наук как выражение радикального жизненного кризиса европейского человечества // Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. – СПб., 2004. – С.17-37.
15. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия // Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философия. Философия как строгая наука. – Мн., М., 2000. – С.625-667.
16. Дильтей В. Виникнення герменевтики. Додатки з рукописів // Сучасна зарубіжна філософія.// Течії і напрямки. Хрестоматія. – К., 1996.
17. Кассирер Э. Введение и постановка проблемы // Философия символических форм. Т.1. – М., СПб.: Университетская книга, 2002.
18. Кассирер Э. Лекции по философии культуры // Культурология. XX век. Антология. – М., 1995.
19. Кассирер Э. Философия Просвещения. – М., 2004.
20. Лотман Ю.М. Статьи по семиотике и топологи культуры.// Лотман Ю.М. Избранные статьи в 3-х томах. Т.1. – Таллин, 1992.
21. Лотман Ю. Слово и язык в культуре Просвещения // Лотман Ю.М. Избранные статьи: в 3-х тт. -Т.1. – Таллин, 1992.
22. Манн Т. Философия Ницше в свете нашего опыта // Манн Т. Сос. – Т.10., -М., 1981.
23. Ницше Ф. Рождение трагедии или эллинство и варварство // Ницше Ф. Соч. в 2-х тт. – М., 1990.
24. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. // Ницше Ф. Соч. в 2-х тт. – Т.1, -М., 1990.
25. От философии жизни к философии культуры: Сборник статей / Под ред В.П.Визгина – СПб, 2001.
26. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. –М.,1995.
27. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. – М., 1998.
28. Руссо Ж.-Ж. Рассуждения о науках и искусствах // Избр. соч. –Т.1.. –М, 1961.
29. Свасьян К. Освальд Шпенглер и его реквием по Западу // Шпенглер О. Закат Европы. Т.1 – М., 1991.
30. Тавризян Г.М. О.Шпенглер и Й.Хейзинга: две концепции кризиса культуры. -М,1989.

31. Хайдеггер М. Время картины мира // Время и бытие. Статьи и выступления. – М.: Республика, 1993. – С.41-63.
32. Хайдеггер М. Европейский нигилизм // Время и бытие. Статьи и выступления. – М.: Республика, 1993. – С.63-177.
33. Хейзинга Й. Homo Ludens. В тени завтрашнего дня. - М, 1992.
34. Шпенглер О. Закат Европы. Т.1. - М, 1991.

Література до другої частини:

35. Барт Р. Воображение знака // Избранное: Семіотика, постика. / пер. с фр. – М.: Прогресс, 1989. – С.246-253.
36. Бахтин М.М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках. Опыт философского анализа. // Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – С.281-308.
37. Башляр Г. Грезы о воздухе. Опыт о воображении движения. / Пер. с фр. – М.: Издательство гуманитарной литературы, 1999.
38. Бергсон А. Материя и память // Собрание сочинений. Т1. / Пер. с фр. – М.: "Московский клуб", 1992. – С.160-317.
39. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології чужого. / Пер. з нім. – Київ: ППС, 2002, 2004.
40. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. / Пер. с нем. – М.: Искусство, 1991.
41. Гирц К. Интерпретация культур. / Пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2004.
42. Греймас А.-Ж. Структурна семантика: поиск метода. / Пер. с фр. – М.: Академический проект, 2004.
43. Кассирер Э. Философия символических форм. Т.3. Феноменология познания. / Пер. с нем. – М.; СПб.: Университетская книга, 2002.
44. Касториадис К. Воображаемое установление общества. / Пер. с фр. – М.: Издательство "Гносис", Издательство "Логос", 2003.
45. Лакан Ж. Работы Фрейда по технике психоанализа (Семинар, Книга I (1953/54)). / Пер. с фр. – М.: Гнозис, Логос, 2009. – С.99-121; 143-171.
46. Леви-Строс К. Глава1.Наука конкретного // Неприрученная мысль // Первобытное мышление / Пер. с фр. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб; Республика, 1999. – С.113-140.
47. Лич Э. Культура и коммуникация: Логика взаимосвязи символов. К использованию структурного анализа в социальной антропологии. / Пер. с англ. – М.: Идательская фирма "Восточная литература" РАН, 2001.
48. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга. становлення людини друкованої книги. / Пер. з англ. – К.: Ніка-Центр, 2008.
49. Марсель Г. Воплощенное бытие как центральная точка отсчета метафизической рефлексии // Опыт конкретной философии. / Пер. с фр. – М.: Республика, 2004. – С.9-31.
50. Марсель Г. Принадлежность и открытость другому // Опыт конкретной философии. / Пер. с фр. – М.: Республика, 2004. – С.31- 47.
51. Мерло-Понти М. Знаки. / Пер. с фр. – М.: "Искусство", 2001.
52. Мерло-Понти М. Око и дух // Французская философия и эстетика XX века. Первый выпуск. – М.: Искусство, 1995. – С.215-253.
53. Мерло-Понти М. Переплетение – хиазма // Видимое и невидимое. – Мн.: Логвинов, 2006. – С.189-227.
54. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия. / Пер. с фр. – СПб.: "Ювента "Наука", 1999.
55. Ортега-и-Гассет Х. Две главных метафоры // Восстание масс. / Пер. с исп. – М.: ООО "Издательство АСТ", 2003. – С.463-482.
56. Пирс Ч. Учение о знаках // Избранные философские произведения. / Пер. с англ. – М.: Логос, 2000. – С.176 -234.

57. Плеснер Х. Ступени органического и человек: Введение в философскую антропологию. / Пер. с нем. – М.: РОССПЭН, 2004.
58. Рикер П. Тройственный мимесис // Время и рассказ. Т.1 Интрига и исторический рассказ. / Пер. с фр. – М.; СПб.: Университетская книга, 1998. – С.65-107.
59. Сартр Ж.-П. Воображаемое. Феноменологическая психология воображения. / Пер. с фр. – СПб.: Наука, 2002.
60. Серто М. де Дискурс обособления: письмо // Разновидности письма, разновидности истории. – Режим доступа электронный ресурс: http://www.ruthenia.ru/logos/number/2001_4/02.htm
61. Соссюр Ф. де Первая часть. Общие принципы. // Курс общей лингвистики. / Пер. с фр. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2013. – С.77-104.
62. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. / Пер. с нем. – СПб.: Питер, 2007.
63. Фуко М. Слова и вещи. Археологи гуманитарных наук. / Пер. с фр. – М.: "Прогресс", 1977; СПб.: А-сad, 1994.
64. Шюц А. Проблемы природы социальной реальности // Избранное: Мир, светящийся смыслом. / Пер. с нем. и англ. М.: РОССПЭН, 2004. – С.401-533.
65. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. / Пер. с ит. – ТОО ТК "Петрополис", 1998.
66. Элиас Н. О процессе цивилизации. Социогенетические и психогенетические исследования. Том 2 Изменения в обществе. проект теории цивилизации. / пер. с нем. – М.; СПб.: Университетская книга, 2001.
67. Якобсон Р. Два вида афатических нарушений и два полюса языка // Язык и бессознательное. – М.: Гнозис, 1996. – С.46 -52.